

In deze nieuwsbrief:

- **Monica ten Hagen bestuurslid**
- **Het levensboek is klaar, en dan...**
- **Een einde en een begin**
- **Van een boek komt een boek**
- **Huiskamer vol met dierbare mensen**
- **Samen afronden**
- **Tips**

Nieuwsbrief november/december 2023

Monica ten Hagen bestuurslid *(van het bestuur)*

Monica ten Hagen schrijft levensboeken. Sinds 1 november is zij daarnaast bestuurslid van onze Stichting Haagse Levensboeken. Reden om zichzelf voor te stellen, voor wie haar nog niet kent.

In 2020 schreef ik samen met mijn moeder haar levensboek. Het was zo leuk dat het naar meer smaakte. Daarom meldde ik mij in 2021 als schrijfster aan bij de Stichting Haagse Levensboeken en in dat jaar volgde ik de basiscursus.

Via de Stichting sprak ik met drie vertellers en met twee van hen rondde ik een mooi levensboek af. Daarnaast had ik nog twee 'eigen' projecten, waarvan er één inmiddels ook met een boek is afgesloten.

Iets over mijn achtergrond: Ik werkte 25 jaar als jurist en daarna 15 jaar op een scholengemeenschap in Voorburg als docent maatschappijleer en Duits, en als decaan. Bijna twee jaar geleden ging ik met pensioen. Tijd genoeg om weer iets nieuws te ondernemen: saxofoonspelen, als vrijwilliger een rolstoelbus rijden en levensboeken schrijven dus.

Ik woon in Den Haag. Mijn drie volwassen kinderen zijn al een tijdje de deur uit, maar op zolder huisvest ik nu telkens voor een aantal maanden een paar stagiaires bij het Internationaal Strafhof. Verder wonen in mijn huis nog twee katten en sinds kort een buitengewoon levendige en vrolijke pup, die de overblijvende uren makkelijk vult.

Ik hoop als bestuurslid een nuttige bijdrage te kunnen leveren aan een florerend voortbestaan van de Stichting.

Het levensboek is klaar, en dan... *(door Tineke Hafkemeijer)*

Tineke Hafkemeijer heeft ruim 10 levensboeken op haar naam staan. Ze vertelt over de manieren waarop ze deze levensboeken met of zelfs zonder de verteller afrondde.

Foto: Freepik

Het afsluiten van het contact met de verteller kan heel verschillend zijn. In een gesprek één op één, het boek aangereikt bij een kopje koffie of heel uitgebreid met een feestelijke bijeenkomst.

Tijdens een verjaardag

Het hoogtepunt op het verjaardagsfeest van Annie was de uitreiking van haar levensboek. Zij had mij gevraagd haar

het boek met een woordje officieel te overhandigen. Het was een verrassing voor haar vrienden en familie, spannend voor hen en voor Annie. Wat was het moeilijk voor haar om het zo lang stil te houden voor ieder!

Op de kist

Bijzonder ontroerend vond ik het dat het levensboek van verteller Bart - gelukkig nog voor zijn overlijden afgerond - bij zijn uitvaart op de kist stond. Dit was zijn wens geweest. Bij deze uitvaart vertelde een vriend over Bart, een bijdrage die ook in het boek stond.

Foto: Freepik

Twée dagen feest met catering

Heel bijzonder verliep het bij Hans. Hij wilde zijn verjaardagsfeest vieren met als hoogtepunt de uitreiking van zijn boek voor vele vrienden en familieleden (ook uit Friesland). Hij had er een hele dag voor uitgetrokken. Al snel kreeg hij vele afzeggingen. Hij stuurde dus opnieuw een uitnodiging met de opmerking: 'Ik heb liever dat jullie er nu zijn dan later bij mijn overlijden.' Dat kwam bij ieder binnen, en het resultaat was een grote opkomst: uiteindelijk werden het twee zeer zonnige dagen feest met catering, samen 100 personen.

Zijn lievelingslied dat ook in het boek stond werd in het Fries, met aangepaste tekst, door iedereen meegezongen. Er was veel lof voor onze Stichting Haagse levensboeken in het bedankje van Hans! En ik ook trots natuurlijk. Wat een bijzondere dag van een bijzonder mens. Zo goed om te merken wat het kunnen vertellen over je leven, en het later te delen met anderen, betekent. En... het leverde een nieuwe verteller op.

Restaurant

Ik heb meerdere keren meegemaakt dat ik werd uitgenodigd voor een etentje, een feestelijke bijeenkomst, in een restaurant met familie en vrienden. Op deze manier wilden de trotse vertellers hun waardering laten blijken voor onze persoonlijke aandacht voor de vaak emotionele tocht door hun leven.

(De echte namen zijn alleen bij de schrijver en ambassadeur bekend)

Een einde en een begin *(door Nico Westpalm van Hoorn)*

In coronatijd zocht Nico Westpalm van Hoorn naar een alternatief om aan een dementerende vertelster haar levensboek te overhandigen.

Foto: Freepik

Mijn eerste verteller was een dementerende dame van 93 jaar, die nog thuis woonde. Haar jeugd- en oorlogsverhalen stonden haar nog helder voor de geest. Daar vertelde ze volop over. Daarna begon het bij haar te vervagen. Ze vertelde me dat ze ook nog 'een poosje' les had gegeven. Later bleek dat ze 40 jaar lerares Frans was geweest. Dat was ze kwijt. Ze wist dat ze kleinkinderen had, maar wist geen namen meer. Dat was moeilijk voor haar, maar ook voor mij, hoe moest ik nu verder? Gelukkig had ik goed contact met haar dochter.

We besloten dat ik zou stoppen met interviewen. In plaats daarvan vroeg ik alle kleinkinderen om een brief te schrijven met herinneringen aan hun Oma. Die brieven heb ik opgenomen in het boek en daarmee had ik toch haar levensverhaal wat completer.

Het verhaal gaat door

De overhandiging was midden in coronatijd. Dus we deden het buiten op de stoep met haar dochter en een paar lieve burens erbij, maar het was toch een feestelijk momentje. Ze stond te stralen en ik kreeg snel daarna een foto dat ze in de tuin zat te lezen.

Toen ze nog verder achteruitging werd ze opgenomen in een verpleeghuis. Daar was de verpleging reuzeblij met haar levensboek. Zo konden ze zich toch een beeld vormen van de vrouw die ze geweest was. Dat was ontroerend om te horen.

Van een boek komt een boek (door Antoinette Dop)

Antoinette Dop heeft bijzondere herinneringen aan haar eerste levensverhaal, dat daarna leidde tot een boek over de Haagse dierenambulance.

Mijn eerste levensverhaal ging over het bijzondere leven van een gewone man, hoewel het in eerste instantie niet zo bijzonder was. En daar zou hij ook vrede mee gehad hebben, ware het niet dat een traumatische gebeurtenis alles op z'n kop zette. Woest maakte het hem, maar ook verdrietig en diep gekwetst.

Foto: Freepik

Haagse dierenambulance

En zoals dat gaat in tijden van grote nood: je valt terug op wat nog *wel* doorloopt. In zijn geval was dat een grote, allesomvattende dierenliefde, die hij had meegekregen van zijn ouders. Wat zijn verhaal nu bijzonder maakte, was dat deze man in staat bleek zijn boosheid om te zetten in het oprichten van een Haagse dierenambulance, een van de eerste van Nederland. Dit gebeurde aan het begin van de jaren zeventig.

Monumentje

Het moment van het levensverhaal was ingegeven door een recente gebeurtenis die hem direct terugbracht naar dat vreselijke moment begin van de zeventiger jaren. Zijn tweede vrouw kwam met het idee, een gebaar van liefde. Maar er zat nog een boek in dit leven: de geschiedenis van het 50-jarige bestaan van de dierenambulance *Een echte dierenvriend is niet sentimenteel* dat ik aansluitend aan zijn levensverhaal heb geschreven. Het is mijn monumentje geworden voor twee bijzondere mensen.

Huiskamer vol met dierbare mensen (door Suus Demeijer)

Suus Demeijer dacht stilletjes het levensboek aan haar verteller te overhandigen. Maar deze had heel iets anders in gedachten.

Begin 2023 heb ik m'n eerste levensboek mogen afsluiten. Daarvoor bracht ik bijna een jaar wekelijks of eens in de veertien dagen een bezoek aan m'n verteller. Hij had door lichamelijke ongemakken zeer weinig energie. Frequenter werken aan zijn boek was onmogelijk. En z'n vrouw zorgde stevast voor koffie of thee met meestal eigengemaakte appeltaart; absoluut geen straf ☺.

Mijn verteller wilde, zoals zo vaak, zijn levensverhaal optekenen voor zijn kinderen, kleinkinderen, familie en vrienden. Dat betekende minimaal een oplage van 25 stuks. Die boekjes had ik even bij hem willen brengen, echter hij en zijn vrouw wilden er een feestje van maken. Die middag zat de huiskamer vol met (klein)kinderen, andere familie, vrienden, en van deze laatste waren er twee die voor een muzikale omlijsting zorgden. Er was gebak, hapjes, drankjes... echt een feestje bij hem thuis. Zomaar even het levensboek geven was er niet bij. Dus dan maar met een korte speech.

Verdiepende gesprekken

De lichamelijke ongemakken van meer dan drie jaar, zo'n drie keer per week, ruim zes uur aan een dialyse-apparaat werden te belastend en m'n verteller vond dat z'n leven geen kwaliteit meer had. Zijn vrouw stuurde me de rouwcirculaire en ik ben naar de uitvaart geweest. Veel kwam me bekend voor, ook omdat er diverse foto's uit zijn levensboek werden getoond. Toch bleek ik veel onbelicht te hebben gelaten maar ik heb wel begrepen dat zijn boek, in zijn laatste levensfase, aanleiding was voor verdiepende gesprekken.

Met de kersverse weduwe heb ik nog altijd contact. Ze wil graag dat ik, als alles voor haar een beetje bezonken is, haar levensboek ga optekenen.

Samen afronden *(door Jurrie Vos)*

Soms krijgt het proces van een levensboek een onverwachte wending. Jurrie Vos vertelt uit ervaring.

Mijn verteller is een oude en krasse vrouw van 92 jaar met een kraakhelder geheugen. Ze heeft een Indische achtergrond met een kampverleden in de jaren 1945-1947. Het contact is altijd gezellig, altijd een stukje spekkoeke bij de koffie en altijd een paar zakken kroepoek mee voor mijn kleinkinderen.

Haar dochter

Ze verblijft bij haar dochter die heel goed voor haar zorgt. Die dochter is ook cruciaal voor de communicatie tussen de vertelster en mij. Want mijn vertelster is weliswaar kras, maar ook nagenoeg blind. De dochter toont zich ook uitermate behulpzaam bij het vertellen; ze is er steeds bij aanwezig. Na elf interviews beginnen we aan de afronding van het schrijfwerk. De dochter gaat, zoals afgesproken, de tekst controleren. En dan gebeurt het onvoorstelbare: de dochter wordt ziek en overlijdt na een kort ziekbed.

Foto: Freepik

Moedig

Als ik mijn vertelster bel om haar mijn medeleven te betuigen, vertelt ze mij heel veel verdriet te hebben, maar niet meer te kunnen huilen. Ze heeft al haar tranen verbruikt bij het verwerken van haar kampverleden.

Het overlijden doet het proces abrupt stoppen en doet mij het gevoel krijgen dat het voortijdig zal eindigen. Na enkele weken neem ik weer contact op en blijkt dat ze haar levensboek heel graag

afgemaakt wil zien. Dat vind ik moedig van haar. Ze heeft enkele van haar zoons bereid gevonden om de afronding te faciliteren. Zij kunnen hun zus niet helemaal vervangen maar zorgen er wel voor dat het manuscript gecheckt wordt. Inmiddels ligt er een mooi boek. Op de omslag prijkt mijn verteller, arm in arm met haar dochter.

Tips

➤ Emoties in taal

Hoe laat je in taal emotie zien? Dat doen we onder meer met intonatie, maar hoe geef je gevoelens ook op papier weer? Vaak heeft dat met woordkeus, de zinsconstructie, losse bijzinnen en verzuchtingen te maken. Meer weten? Luister naar een gesprek met taalkundige Ronny Bogaart in [een podcast over grammatica en gevoel](#).

➤ Taalloket voor al je taalvragen

Heb je een vraag over spelling, een uitdrukking of interpunctie? Je kunt hiervoor appen of bellen: Onze Taal heeft namelijk een [taaladvieslijn tijdens kantooruren](#).

➤ Een levensboek vormgeven

Als je vragen hebt over hoe je je levensboek moet lay-outen, kijk dan eens op onze website onder 'Schrijvers' > 'Ondersteuning'. Renée van Rongen heeft speciaal een handboek gemaakt voor als je een Windows-computer of een Apple-computer hebt. Ook vind je er allerlei vragen en antwoorden onder [Q en A-boekopmaak](#).

➤ Woord van het jaar

In december is het weer tijd voor de verkiezing van het 'woord van het jaar'. Ben je nieuwsgierig naar het woord van het jaar van bijvoorbeeld het geboortjaar van je verteller, gebruik dan de jaarwoordenzoeker. Dan zie je welk woord of welke uitdrukking in dat jaar geboren is. Het geeft meteen een kijkje in de samenleving van toen. Bij elk woord meldt de jaarwoordenzoeker namelijk de reden voor het ontstaan aan. De woordenzoeker beslaat [de jaarwoorden uit 1800 tot en met 2017](#).

Foto: Freepik

**Het Bestuur wenst je
alvast
gezellige feestdagen
en
een mooi, gezond
2024
met heel veel
levensboekenplezier!**

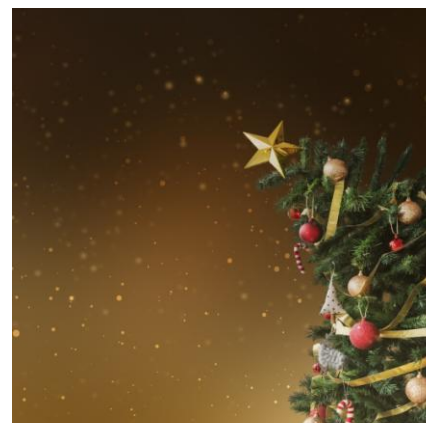

Foto: rawpixel.com op Freepik